Johdon tukiyksikkö

29.4.2024 KELA/2133/2024

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta 30.4.2024 / Hallituksen esitys eduskunnalle Kansaneläkelaitoksesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 39/2024 vp)

Kansaneläkelaitoksen asiantuntijalausunto

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Kansaneläkelaitokselta (Kela) asiantuntijalausuntoa yllä mainitusta hallituksen esityksestä.

Kela ei ota kantaa ehdotuksiin siltä osin kuin ne koskevat Kelan hallitusta, Kelan pääjohtajan ja johtajien valintaa, toimikauden pituutta sekä johtajien määrää. Muilta osin Kela kannattaa esitettyjä muutoksia Kansaneläkelaitoksesta annettuun lakiin. Muutosehdotukset perustuvat pääosin parlamentaarisen työryhmän ehdotuksiin ja niitä on jatkovalmisteltu yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Valmistelutyön yhteydessä Kela nosti esille Kelan tiedonsaanti- ja -käsittelyoikeuksia sekä tehtäviä koskevia muutostoiveita, joita ei kuitenkaan ole sisällytetty tähän hallituksen esitykseen. Kelan saaman tiedon mukaan näiden valmistelua ollaan käynnistämässä. Kela pitää tärkeänä, että niitä koskeva hallituksen esitys annettaisiin vielä tämän vuoden aikana eduskunnalle.

Kelan tiedonsaanti- ja -käsittelyoikeudet

Esityksen ulkopuolelle on jätetty tunnistettuja Kelan tiedonsaanti- ja -käsittelyoikeuksia koskevia muutostarpeita, jotka vastaavat yhteiskunnan muuttuneisiin tarpeisiin ja toteuttavat pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman kirjauksia.

Julkishallinnon kustannustehokkuus edellyttää nykyistä tehokkaampaa tiedon hyödyntämistä. Kelalta odotettavat toimintamenojen säästöt edellyttävät toimintojen tehostamista automatisoimalla prosesseja. Automaatio puolestaan edellyttää nykyistä parempaa tietopohjaa ja Kelan tiedonsaanti- ja käsittelyoikeuksien laajentamista. Lisäksi digitaalisen asioinnin ensisijaisuus Kelan asioinnissa tulee saattaa voimaan viipymättä.

Yleisesti ottaen on huomioitava, että tieto ja sen hyödyntäminen ovat julkisten palvelujen kehittämisessä keskeisessä roolissa. Tiedon hyödyntäminen mahdollistaa yhteiskunnan niukkojen voimavarojen kohdentamisen nykyistä paremmin ja vaikuttavammin. Tietoon perustuva yhteiskunnallinen päätöksenteko edellyttää nopeaan reagointiin kykenevää tiedon tuottamista ja nopeasti saatavilla olevia tietoaineistoja. Puutteellinen aineisto vaikuttaa lopputulokseen ja esille nostettaviin havaintoihin. Nopean tietotuotannon turvaaminen mm. yhteiskunnallisten uudistusten ja sosiaaliturvajärjestelmän toimivuuden ennakoinnissa, seurannassa ja valvonnassa edellyttää, että Kelalla on suoraan käytettävissään riittävän kattavat tiedot. Näihin tarpeisiin vastaamiseksi Kansaneläkelaitoksesta annetun lain tulisi mahdollistaa nykyistä paremmin Kelalle riittävät tiedonsaantioikeudet muilta toimijoilta. Lisäksi Kelalla tulisi olla nykyistä paremmat mahdollisuudet hyödyntää sen hallinnoimia tietoja mainittuihin käyttötarkoituksiin.

Kelan tehtävät ja roolit liittyvät yhä enemmän muiden organisaatioiden, kuten hyvinvointialueiden toimintaan. Yhteiskunnallisesti merkittävän tiedon tuottaminen edellyttää kattavien tiedonsaantioikeuksien lisäksi Kelan etuusrekisterin tietojen yhdistämistä muiden rekistereiden tietoon. Esimerkiksi hallitusohjelmaan kirjattu kuntoutuksen vaikuttavuuden arviointi edellyttää rekisteritietojen yhdistämistä Kelan ja työeläkevakuutuslaitosten rekistereistä. Rekisteritiedon yhdistämistä tarvitaan myös siihen, että Kela pystyy huolehtimaan oman toimintansa varautumisesta häiriöihin ja poikkeusoloihin sekä tukemaan yhteiskunnan yleistä varautumista edellä mainittuihin tilanteisiin.

Tiedon hyödyntämistä varten Kelalla on valmiina tietoturvallinen infrastruktuuri ja prosessit, joissa on huolehdittu tietosuojasta.

Kelan tehtävät

Kelan näkemyksen mukaan Kansaneläkelaitoksesta annetun lain tulisi mahdollistaa Kelalle nykyistä paremmat edellytykset tarjota ja jalostaa lakisääteisten tehtäviensä hoitamisessa syntyvää tietoa yhteiskunnan muiden toimijoiden, kuten hyvinvointialueiden käyttöön. Tähän liittyen Kela on nostanut esille Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n Kelan tehtäviä koskevia muutostarpeita. Kelan tiedon hyödyntämiseen liittyvien tehtävien kirjaukset tulee täsmentää vastaamaan paremmin Kelan nykyistä toimintaa ja sille yhteiskunnassa asetettuja sekä toimintaympäristöstä johtuvia vaatimuksia.

Kela tukee asiakkaan saamien julkisten palvelujen järjestämistä mm. arvioimalla ja tutkimalla sosiaali- ja terveysturvan toimivuutta. Hyvänä esimerkkinä tehtävästä, joka tulisi tunnistaa Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:ssä omaksi tehtäväkseen, voidaan pitää Kelan lääketilastointiin liittyvää tehtävää. Jo tälläkin hetkellä Kela tuottaa valtakunnallisesti arvokasta lääkkeiden käyttöön liittyvää tietoa. Kela seuraa valtakunnallista lääkkeiden kulutusta ja käyttöä tilastoin ja tutkimuksin. Kelassa on lääkkeiden kulutuksen ja käytön seurannasta vuosikymmenien aikana kertynyttä moniammatillista sisällön, tilastoinnin, aineistojen hyödyntämisen ja tutkimuksen osaamista. Ehdotetulla tehtävämuutoksella Kela voisi tuottaa esimerkiksi terveydenhuollon toimijoille arvokasta tietoa lääkehoidon vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden lisäämiseksi. Edellä mainituin perustein lääketilastointiin liittyvät tehtävät tulisi erikseen tunnistaa Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:ssä Kelan lakisääteiseksi tehtäväksi.

Mainitun tehtävän mahdollisimman tehokas toimeenpano edellyttää valtakunnallista, ajantasaisesti päivittyvää avohoidon reseptilääkkeitä koskeva tietoa. Seuranta ja vaikuttaminen on tarpeen perustaa kattavimpaan mahdolliseen reseptirekisteritietoon, eli lääkekorvaustietojen lisäksi myös Kanta-palvelujen Kelan yhteisrekisterinpidossa oleviin reseptikeskuksen tietoihin. Näin ollen samassa yhteydessä Kelalle tulisi säätää oikeus käyttää lääketilastointiin liittyvissä tehtävissä Reseptikeskuksen tietoja. Näin Kela voisi tuottaa valtakunnallisesti kattavia tilastotietoja Reseptikeskuksen tiedoista. Mainitut muutosehdotukset edesauttaisivat lääkehoidon kustannusvaikuttavuuden tehostamista, joka on kirjattu myös hallitusohjelmatavoitteeksi.

Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma
Johtaja